

Iz avskultantskih let.

Dr. Anton Rogina.

Oni člani, ki so društveniki Pravnikov¹ nepretrgoma od ustanovitve društva pa do danes, so povabljeni, da prispevajo k slavnostni številki »Slovenskega Pravnika« nekaj spominov, tikajočih se ustanovitve društva in njegovega delovanja v prvih časih po ustanovitvi.

Tej želji ne morem ustreči; podati pa hočem nekoliko črtic iz življenja avskultantov in praktikantov v Ljubljani ob času, ko se je društvo »Pravnik« ustanovilo in o zanimanju teh za ustanovitev slovenskega pravniškega društva. Imen ne navam, opisati hočem zgolj dogodke.

1. Na Dunaju in v Gradcu sta bili društvi »Podporna zaloga za slovenske visokošolce«. Veliki večini slovenskih dijakov ni bilo nikoli mehko postlano, morali so se zatekati mesec za mesecem k »Podporni zalogi«, a ti sta morali neprenehoma trkati na dobra srca v domovini ter prositi podpore.

Ustrezajoč taki prošnji je priredila v zimi 1888/89 ljubljanska čitalnica zabaven večer proti vstopnini; čisti dobiček je bil namenjen »Podporni zalogi« na Dunaju in v Gradcu. Eno točko programa je tvorila živa slika, v kateri se klanja hvaležni narod svojemu očetu dr. Janezu Bleiweisu. Sodelujočih je bilo veliko število. Prihajali so vsi stanovi, ki so nastopali v raznih narodnih nošah. Da je bila slika pestrejša, se prireditelji niso omejili na zgolj slovenske narodne noše, marveč so pritegnili na primer tudi Hanaka in Hanakinjo, razne lepe noše iz sosedne Hrvatske in Slavonije, manjkala tudi nista stasita Črnogorec in Črnogorka. Vršile so se številne vaje in dan pred zabavnim večerom je bilo vse že prav skrbno pripravljeno.

Kar dobe popoldne tega dne trije justični kandidati, dva avskultanta in en pravni praktikant, ki so sodelovali pri vajah za živo sliko, poziv, da se naj nujno zglase pri predsedniku deželnega sodišča. Strogi gospod jim je razodel, da je godba ljubljanskega pešpolka odrekla sodelovanje pri zabavnem večeru, a to zaradi zgoraj omenjene žive slike, ki da pomenja propagando za panslavistično dejo. Predsednik smatra kot ob

sebi umevno, da tudi avskultanti in pravni praktikanti deželnega sodišča ne morejo in ne smejo sodelovati pri takem programu. Poklicanci so se prizadevali z vso mogočo zgovornostjo prepričati predsednika, da je neutemeljena njegova skrb in da ni mogoče najti kaj nedopustnega na živi sliki. Bilo je vse zaman. Predsednik je vztrajal pri naziranju, da gre za panslavistično propagando. Mladi justični kandidati so se končno sklicevali na to, da so tudi nemški avskultanti sodelovali pri sličnih prireditvah v »Kazini«, a jih ni nihče klical na odgovor; poudarjali so, da neposredno pred predstavo ne morejo odreči sodelovanja, ker bi se slika sicer pokazati ne mogla; sklicevali so se na to, da so rezervni oficirji, a se prav nič ne boje, da bi ne uspeli z upravičenim svojim stališčem tudi pred strogim forumom vojaške oblasti. — Vse ni nič izdalo, predsednika niso mogli docela pomiriti. Končno je dejal, da ne izreka direktne prepovedi, hotel je le dobro svetovati, na njih pa je, če hočejo slušati njegov svarilni glas.

A ti niso bili poslušni; sodelovali so pri živi sliki. Posledica je bila, da je kmalu potem bil oni avskultant, ki je pri predsedniku najbolj odločno zastopal pravilnost svojega stališča, po službeni potrebi premeščen k okrožnemu sodišču v Novem mestu.

2. Takrat so imeli absolventi visokih šol, kolikor so bili v Ljubljani v praksi, vsako sredo zvečer večjo družbo; prihajali so tudi kolegi, ki vobče niso posečali gostiln, ker se imeli hrano pri svojih. Bila je družba mladih ljudi. Le en sam star gospod si je »izprosil« dovoljenje, da je smel ob sredah zvečer prihajati v to družbo. Bil je upokojen deželno-sodni svetnik. Mladi so ga z veseljem sprejeli, ker je znal zelo mikavno pripovedovati doživljaje iz svojih mladih dni: kako so svoj čas praktikanti patrimonialnih sodišč ob slovesnih pojedinah servirali — in slično. Nekoč je povedal, da je vsled svoje lahkovernosti prišel ob svojo skoraj še novo zimsko suknjo. Prihajal je od razprav, ki so izredno dolgo trajale. Stopajoč po stopnicah v prvo nadstropje, kjer je stanoval, sreča moža, ki je imel na roki hlače na način, kakor prenašajo obleko krojaški vajenci. Vpraša ga, če ima morda njegove hlače. Nagovorjeni se lahko prikloni ter da točen odgovor, da mu je

izročila hlače gospa soproga svetnikova, ker so potrebne popravila. »O ti zlata, skrbna ženica,« je vzkliknil svetnik ter pri priči slekel zimsko suknjo, ki je bila na šivu malo razparana, češ naj vzame še suknjo s seboj in jo prinese popravljeno sigurno do večera, ker jo bo drugi dan potreboval. — A svetnik ni videl nič več ne hlač, ne suknje, ne moža, ki ni bil krojač, nego — tat.

3. Z avskultanti nemške narodnosti niso imeli slovenski izven urada mnogo stikov; v uradu redoma samo toliko, kolikor je služba neobhodno zahtevala. Nekateri so bili do skrajnosti ekskluzivni.

Na starem »Žabjeku« so imeli avskultanti in pravni praktikanti svojo sobo števil. 6. Tu so se shajali, kadar niso bili zaposleni pri preiskovalnih sodnikih, pri razpravah ali sejah, tu so izdelovali sodbe in sklepe. Ko se je vrnil nekoč že izprašani nemški avskultant od okrajnega sodišča, pri katerem je dalj časa nadomestoval kazenskega sodnika, je prišel zopet v sobo števil. 6. Pozdravil je več ali manj prijazno mu že znane tovariše; novega praktikanta slovenske narodnosti, ki je za čas njegove odsotnosti tudi tu dobil mizo in prostor, pa niti pogledal ni, kaj šele, da bi se bil na običajen način seznanil z njim. Pač pa je nekaj mesecev pozneje, ko je ta novi praktikant — takrat že avskultant — služboval pri okrožnem sodišču v Novem mestu, omenjeni nemški avskultant pa tudi dodeljen na substitucijo pri okrajnem sodišču v okrožju novomeškega sodnega dvora, in ko je potreboval ta svojega mlajšega kolega kot informatorja o razmerah pri novomeškem okrožnem sodišču, se silno prijazno oglasil pri njem, kakor bi bila stara znanca in najboljša prijatelja še izza službovanja v Ljubljani. Navedel sem že zgoraj, da so bili tako skrajno nestrpnji le posamezniki. Dobili so se pa med nemškimi avskultanti tudi taki, ki v narodnosti niso delali nobene razlike ter bili vsem enako dobri in odkriti tovariši.

4. Ustanovitev slovenskega pravniškega društva je pozdravil slovenski pravniški naraščaj z velikim veseljem. Saj je čutil sam najbolj, kako potrebno je postalo tako društvo. Slovensko uradovanje je zavzemalo čedalje širši obseg, manjkala pa je mladim delavcem primerna, njim pristopna knjižnica in

ni še bila urejena slovenska pravna terminologija. Eno kakor drugo so pričakovali od slovenskega pravniškega društva kot nujno kreacijo. In ko je dobil mlad sodnik nalog od novoustaljenega »Pravnika«, da uredi nemško - slovensko pravno terminologijo, so ga po vseh svojih močeh znatno podprli v praksi se nahajajoči mladi pravniki po vsej Sloveniji. Razdelili so si med seboj vse letnike državnega zakonika in deželnih zakonikov, ki so izšli v slovenskem prevodu, jih skrbno čitali od prve do zadnje strani ter beležili na male listke v nemškem in slovenskem besedilu vse izraze, ki so imeli količkaj pravniški pomen. Te listke so, urejene po abecedni vrsti, pošiljali uredniku, kateremu je bilo s tem delo seveda znatno olajšano.

Spomini na prva leta „Slovenskega Pravnika“ in društva „Pravnik“.

Dr. Henrik Tuma.

Razlagov »Pravnik Slovenski«, letnik I.—III., je izhajal l. 1870.—72. Bil sem gimnazijec, vendar se dobro spominjam tega dogodka, saj nas je takrat vsak pojav narodnega življenja živo zadeval. Kot pravnik sem kupil vse tri letnike od akademskega društva »Slovenija« l. 1883., kjer so v več izvodih dolga leta ležali neplodni. Razlagov Pravnik je bil sicer strokovni list, a tudi vsenarodno podjetje. Naročnikov je štel koncem l. 1872. 314, od teh 16 čitalnic, 12 uredništev, večinoma političnih listov (med njimi Pravnik polsky v Lvovu), 10 društev in zavodov (med njimi Akademický spolek na Dunaju in Akademický čtenářski spolek v Pragi), tri občine in en okrajni odbor. Od zasebnikov je bilo največ duhovnikov, kar je za naše prvo narodno gibanje jako značilno, bilo jih je 60 od kaplana do prošta Zlat. Pogačarja. Za njimi sodnih uradnikov 57, s predsednikom deželnega sodišča Lušinom, notarjev in koncipijentov 15, učiteljev 12, profesorjev 6, pravnikov-akademikov 10. Razlagov Pravnik je prestal izhajati vsled bolehavosti urednika — dr. R a z l a g a, več pa zaradi pomanj-